

БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА В КИТАЙ

Чен Инг

Катедра по български език и култура
към Факултета по европейски езици на
Пекинския университет за чужди езици
КНР

Резюме. Предложената статия има за предмет рецепцията на българската литература за деца в Китай. Вниманието на китайските преводачи към тази литература датира едва от 80-те години на миналия век, когато Китайската народна република приема политиката на отваряне към света. Преводът на преразказани български фолклорни приказки преобладава пред съвременната българска литература за деца. В текста се посочват голяма част от заглавията на преведените произведения. Специално внимание се обръща на съпаденията в традиционната ценностна система на двата народа.

Keywords: translation, Bulgarian Children's Literature, China.

Преводаческото внимание към българската литература в Китай датира от 20-те години на XX век, а специално към българската литература за деца – малко по-късно.

След основаването на Българската народна република и на Китайската народна република, през 50-те години на XX век настъпва истински разцвет за превода на българската литература в Китай, но едва ли можем да кажем същото за литературата за деца, където се открояват едва няколко заглавия: „Овчарчето Калитко“ на Иван Хаджимарчев, „Лакомото мече“ на Емилиян Станев, „Училище за смелите“ на Емил Коралов и сборниците с избрани фолклорни приказки „Червеният щъркел“ и „Български народни приказки“. Може би причината се корени в радикалните обществени промени и за двете страни, които правят 50-те години на миналия век да изглеждат повече като „десетилетие на възрастните“ и много по-малко като „десетилетие на децата“.

Едва след края на Културната революция и отварянето на Китай към света в 80-те години на миналия век можем да говорим за втори, нов подем в развитието на китайската литература за деца. Несъмнено това е и времето на преводаческия бум на световната класика за деца. Оттогава започва подемот в превода на българската литература за деца и българското словесно народно творчество, които имат шанс да бъдат представени много по-пълно и в едни от най-добрите им образци.

През 1983 г. излиза преводът на сборник с преразказани фолклорни приказки под заглавието „Окоито на пирата“, взето от едноименната приказка, преразказана от Чавдар Аладжов и публикувана в сборника „Морски приказки от цял свят“ (1971 г.). Съставители и преводачи на този сборник са Лиу Джъбай и Джан Цинцай. В него са включени 31 избрани български народни приказки, преразказани от най-добрите български разказвачи, известни класически писатели като Елин Пелин, Ангел Каралийчев, Ран Босилек и др. Много от текстовете в тази книга (например „Старият елен“, „Неволята“, „Дар от сърце“, „Врабчето си прави гнездо“, „Сънят на врабчето“, „Дъщерята на говедаря“, „Камъкът и коларите“, „Патилата на овчаря“, „Приказка за бълвата“, „Мързеливецът“, „Магаре и кон“, „Хитрата мравка“, „Добро за добро“, „Хитрият кръчмар“, „Момчето, кученцето, котенцето и жабчето“, „Врабчето и лисицата“, „Който не работи, не трябва да яде“, „Умният сиромаш“, „Големанко“ и мн. др.) по-късно отново се включват в други сборници с приказки за деца, публикувани в края на 90-те години на същия век и в началото на новия век.

През 1984 г. излиза следващата книга с преводите на Лиу Джъбай и Джан Цинцай „Избрани български приказки за деца“. Тази книга съдържа 35 произведения от деветима български писатели, в които несъмнено могат да се открият най-забележимите имена на българската класическа литература за деца, като вече споменатите. Те са включени и в други, по-късни издания за деца и така многократно се преиздават и популяризират. Това са част от заглавията: „От вар момиче“, „Безценното камъче“, „Братче и сестриче“, „Човекът и лъвът“, „Неблагодарната мечка“, „Вълкът и неговите жертви“, „Врабчето си иска зърното“, „Мечка и мравки“, „Морският княз“, „Морският цар и неговите дванадесет дъщери“, „Алчният просяк“, „Недоволната трънка“, „Чудната борина“, „Три сестрички“ и др.

Трета книга с преводи на същите преводачи излиза през 1992 г. под заглавие „Двеминутни хумористични приказки“. Преводачите са подбрали най-хубавите и най-типичните произведения, пропити с българската национална специфика, като са ги разделили на три части: български народни хумористични приказки, габровски анекдоти и приказки за Хитър Петър. Това издание получава много добър прием сред китайските читатели – само до 1995 г. тиражът нараства на сто хиляди, книгата се преиздава седем пъти, а до днес най-малко дванайсет пъти.

1997 година е особено открояваща се за превода на българския словесен фолклор за деца. През август същата година излизат два тома под заглавие „Торба приказки за малките деца“. В тях са включени около 30 български произведения. В деветте тома „Лодката с приказните съкровища“, издадени през октомври същата година, има повече от 50 български приказки, някои от които са препечатани от предишни издания, а други са нови преводи. Единият от тези девет тома се нарича „Бабата мечка“ по заглавието на българската народ-

на приказка „Орачът и мечката“, но което тук се преименува, за да се доближи до известното на китайските читатели заглавие „Бабата вълк“.

През новия век излизат четири тома от поредицата „Червена ягода – мансарда на световните приказки за деца“ (2003). В тях са включени около 20 български творби, някои от които са вече добре познати от предишни публикации. По същото време най-голямото и специализирано за художествена литература китайско издателство „Народна литература“ публикува книгата „Сто чуждестранни класически приказки за деца“, в която са представени избрани произведения от 17 страни. Вътре можем да открием шест приказки от Елин Пелин (една от тях е „Мързеливецът“), от Ангел Каралийчев („Майчина сълза“, „Безценното къмче“, „От вар момиче“), от Георги Русафов („Слънцето, луната и петелът“) – всичките в превод на Лиу Джъбай, както и на Йордан Радичков („Магарешката сянка“), преведена от Ян Йендзие.

Освен българските преразказани приказки за деца, българската съвременна литература за деца също намира добър прием сред китайските читатели. През 1983 г. издателство „Народна литература“ издава сборник със заглавие „Лъжи“ (по едноименната повест на руския автор Ал. Лиханов). В него са включени общо четири произведения от четирима автори от Съветския съюз, Франция, САЩ и България. Избраната българска повест за тази книга е „Невероятните приключения на Биянка Разпилянка и Живко Ленивко“ от Михаил Лъкатник. Преводачката е познато име: Лиу Джъбай. В предговора българското произведение се представя като „интересна повест със заплетен сюжет с възпитателно значение, с национална специфика, с неподправен житейски привкус, която вдъхновява малките читатели“. Същата повест, заедно с „Ян Бибиян – невероятните приключения на едно хлапе“ на Елин Пелин (в превод на Йен Синчан) съставят отделна книга от поредицата „Библиотека на световната литературна приказка за деца“, издадена през 1988 г., отличена с висока национална награда. Преводът на романа на Елин Пелин е публикуван и в друг сборник през 1997 г.

Един от най-добрите съвременни български писатели за деца – Валери Петров – става известен на китайските читатели първо със своята „Бяла приказка“ (една от неговите известни „Пет приказки“). Това е избор на доказалата се като най-добрия преводач на българската народна и литературна приказка – Лиу Джъбай, която публикува превода си през 1991 г. в 24-и брой на китайското тримесечно списание „Приказки за деца“.

Българската проза за деца по-разнообразно се представя (чрез преводачите на Лиу Джъбай) през 1992 г. в поредицата „Библиотека на световната белетристика за деца“. Включени са писатели като Ран Босилек (13 творби от „Патиланци“: „Баба Цоцолана“, „Какво чудо стана“, „Свинчо се прослави“, „Светкавица“, „Дебеланко“, „Като никога“, „Дългобрадко“, „Спортистка“, „Денят на патиланците“, „Постноядка“, „Първи сняг“, „Свинчо жив остана“ и

„Писател“), Петър Незнакомов (разказ от „Ах, тия хлапета“), Цветан Ангелов („Как да се повика волята“ и „Вълшебните чашки“), Михаил Лъкатник (откъс от повестта „Белият кораб“). Тази книга получава общокитайската награда на името на известната китайска писателка за деца Бинсин.

Същата година е издадена книгата за деца на Лилия Талева „Бобо, Борко, Борислав“ (в превод на Лиу Джъбай) с прекрасните илюстрации на двама китайски художници. Нека да припомним тези истории, които може би вече не са толкова типични за детството на сегашните български деца, но звучат и днес неподправено: „Отляво, дете е сърцето“, „Едно, две, три, пет“, „Вчера, днес, утре“, „Голямото малко дете и малкият голям човек“, „На колко години е Дядо Мраз“, „Като помагаш на баба си“, „Игра на семейство“, „Бобо, Борко, Борислав“.

В учебниците, издадени през 90-те години на миналия век за китайските студенти по българска филология, също можем на намерим някои заглавия на приказки за деца като „Неволята“, „Сливи за смет“, „Мързеливата снаха“, „Най-скъпоценният плод“, „Как да се повика волята“ и др.

Преведените български фолклорни приказки с многократните си преиздания в Китай стават част от приказната съкровищница и на китайската култура. Тук не можем да не отбележим особеното присъствие на две приказки от тях. През 2002 г. в новите четива за основното училище в Китай, одобрени от Държавния комитет за утвърждаване на учебниците, са избрани „Най-скъпоценният плод“ (в четивата за ученици от първи клас) и „Камъкът и коларите“ (за ученици от трети клас, но с променено заглавие – „Съдружие“).

Чрез тези преводи китайските читатели се запознават с мисленето и психологията на българския народ. Но без посредническите усилия и желание на преводачите на тези произведения едва ли щеше да е възможно това.

Професор Лиу Джъбай има заслугата за изграждане на културния мост между двете култури. Не е без значение, че нейните преводи са само от оригинал. Те не само предлагат още духовна храна на китайските деца, но и им представят една друга традиционна култура и цивилизация, което високо се цени във времето на отваряне на китайския поглед към света. Бих цитирала няколко изречения от преводаческия послепис към книгата „Окоето на пирата“: „Тези приказки изразяват необятните мечти и желания на народа, описват борбата между доброто и злото, правото и кривото, честността и лицемерието, разкриват алчността, измамите и глупостта, възпяват добродетели като трудолюбие, чистота, почитеност и остроумие, отричат навици като самохвалство, мързел и др.“⁽¹⁾. Изброените ценности съвпадат и с традиционната ценностна система на китайската нация, а и на много други нации. Всъщност именно общите ценности са в основата на успеха на тези преводи.

Жизнеността на българската класика за деца може да се предаде с метафоричното заглавие на една от преведените българските приказки – „Жива вода“. Тя не само че ще тече, но и ще бъде жива завинаги.

За съжаление все още липсва достатъчно внимание към най-съвременната българска литература за деца след обществените промени, които станаха в България (от 90-те години на XX век насам). Единственият превод от този период е на книгата „Гората на призраците“ на Златко Енев, издадена през 2007 г. (а в интернет преводът на тази фентъзи-приказка се появява още през 2005 г.). Преводът не е от оригинал, а от английски език. Тази книга получава горещ прием в Китай и се възприема като „момичешкия“ вариант на „Хари Потър“ и според някои китайски малки и големи читатели тя е още по-успешно фентъзи, отколкото книгата на Джоана Роулинг. Това още веднъж доказва добрата литература традиция и големия талант на българските писатели. Запълването на празното място зависи от интереса на новото поколение преводачи, което тепърва ще показва своя вкус и преводачески професионализъм.

ПРЕВЕДЕНИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ НА КИТАЙСКИ ЕЗИК:

Ангел Каралийчев (1974). *Български народни приказки, том 2*. С.: Народна младеж.

Валери Петров (1986). *Пет приказки*. С.: Изд. „Отечество“.

Лилия Талева (1982). *Бобо, Борко и Борислав*. С.: Изд. „Отечество“.

Ран Босилек (1985). *Патиланци*. С.: Народна младеж.

Спасия Джуренова (1961). *Баба разказва*. С.: Народна младеж.

Чавдар Аладжов (1971). *Морски приказки от цял свят*. В.: Държавно издателство.

Сава Попов (1982). *Хитър Петър*. С.: Изд. „Отечество“.

Сговорна дружина – преразказани народни приказки (1979). С.: Изд. „Отечество“.

БИБЛИОГРАФИЯ НА КИТАЙСКИТЕ КНИГИ С ПРЕВОДИ НА БЪЛГАРСКИ ТВОРБИ ЗА ДЕЦА И ТЕХНИТЕ ПРЕВОДАЧИ:

Лю Джъбай (1983). *Окото на пирата*. Тиенцзин. Издателство Синлей.

Лю Джъбай (1984). *Избрани български приказки за деца*. Издателство за деца и юноши на провинция Нънан.

Лю Джъбай (1991). Бяла приказка. – Сп. „Приказки за деца“, брой 24. Издателство Синлей.

Лю Джъбай и Чинцай (1992). *Две минути хумористични приказки*. Издателство за деца и юноши на Хубей.

Лю Джъбай (1992). Бобо, Борко и Борислав. Издателство Синлей.

Джан Мейни и Ли Джъгуан (1992). *Библиотеката на известната световна белетристика*. Издателство Синлей.

Джан Мейни и Ли Джъгуан (1992). *Библиотеката на известните световни приказки*. Издателство Синлей.

- Йе Суй и Цзин Фън (1997). *Торба на приказки за малките деца*. Издателство за деца и юноши Анхуей, два тома.
- Люй Йе и др. (2003). *Червена ягода – мансарда на световни приказки за деца*. Издателство Чунцзин, осем тома.
- Цзин Фън и др. (1997). *Скъпоценна (Вълшебна) лодка от приказки*. Издателство Синлей.
- Измами (1983). Пекин. Издателство Народна литература.
- Сто чуждестранни класически приказки за деца (2003). Пекин: Издателство Народна литература.

БЕЛЕЖКИ

1. Лю Джъбай (1983). *Окото на пирата*. Тиенцзин. Издателство Синлей, с. 139.

BULGARIAN CHILDREN'S LITERATURE IN CHINA

Abstract. Chinese translators turned their attention to this literature as late as the 1980's, when The Peoples Republic of China accepted the politics of opening up to the world. The translation of *retold* Bulgarian folklore and fairytales dominates over the translation of contemporary Bulgarian Children's literature. The traditional value systems of both peoples coincide, in that they are very similar to each other.

Chen Ying

✉ Beijing Foreign Studies University,
Faculty of EU Languages and Cultures,
2 Xisanhuan Beilu,
Beijing 100089.
e-mail: chenying0621@yahoo.com